

Karin Smirnoff

De klauwen van de lynx

Millennium 8

Vertaald uit het Zweeds door Edith Sybesma

A.W. Bruna Uitgevers

Er is een speciale plek in de hel voor directeuren en durfkapitalisten. Voor mannen met zwemvliezen tussen de tenen en vliegvaardige armen.

Net als trekvogels gaan ze ervandoor als het weer omslaat, maar er komen altijd nieuwe. Die de kou trotseren, hun mouwen opstropen, ook al loeit de gure wind.

Prospectors die geld ruiken. Grote bedragen, anders waren ze in de zon gebleven.

Als waarzeggers leggen ze hun oor tegen de grijze berg en zeggen: 'Hier. Hier zitten zulke grote rijkdommen dat niemand er nee tegen zal kunnen zeggen.'

Als het leuke deel afgelopen is, als de ader leeg is of de metaal-prijzen zijn gedaald, zijn zij niet degenen die in een volle kantine staan te vertellen dat het moeilijke tijden zijn. Daar hebben ze een hele hr-afdeling voor. Zelf zijn ze al lang weg. Ver weg van vergiftigde wateren en gecontamineerde grond, ver weg van werkloze mijnwerkers die steenstof, asbest en dieselwalmen hebben ingeademd.

De directeuren en de durfkapitalisten zijn al op weg naar nieuwe plekken, andere bergen. Onder andere bedrijfsnamen.

Met verse leden van de raad van toezicht en een nieuw pak geld om onder de neus van politici te houden worden ze weer als helden ingehaald. Die dunbevolkte gemeentes tot nieuwe economische hoogten zullen opstuwten, die werkgelegenheid zullen creëren en de mensen geloof in de toekomst zullen geven.

1

Het is nacht. Een paar graden onder nul, ook al is het al ruimschoots mei. Het gras knerpt van de rijp als hij de weg door het bos neemt met het doel, een paar honderd meter stroomopwaarts langs de Njakkaurebeek, in zicht. De beek stroomt langs de gesloten Gasskasmijn, of 'het Gat', zoals hij in de volksmond heet.

In het licht van een heldere maan rijzen gebouwen en bergen ganggesteente op als een verlaten Alpendorp. Vanaf zijn plaats ziet hij het eigenlijke gat niet en dat is ook niet de bedoeling.

Hij rilt een beetje van de zenuwen, maar hij is geen groentje. Hij weet wat hij doet. Alleen eerst even rusten. Hij doet zijn rugzak af, klapt het stoeltje uit en haalt een thermosfles tevoorschijn.

Na een paar kopjes koffie heeft hij weer energie. Zijn hartslag is rustig. De lucht is goed.

De kano ligt nog onder de spar, waar hij hem vorig jaar heeft verstopt. Zoveel uitstapjes zijn het niet geworden. In feite maar één. Hij controleert of de bodem niet beschadigd is, trekt de kano naar het water, bindt het bootje vast aan een boom en wacht tot dat hij weer op adem is gekomen.

Het water murmelt zachtjes rond de romp als hij met de peddel afzet. Nu kan hij zich rustig een paar honderd meter met de stroom laten meedrijven naar de brug.

De brug over de beek schijnt uit de achttiende eeuw te stammen. Toen de mijn in gebruik werd genomen, ergens eind jaren veertig van de vorige eeuw, kreeg die zijn huidige vorm. Versterkt met ijzeren balken, gebouwd om de druk van volgeladen ertswagens op weg naar de kust te kunnen dragen. Van onderaf vangt hij een glimp op van de oude stenen van de brug. Perfect geproportioneerde stukken graniet aan elkaar gepuzzeld, gebouwd in een tijd toen schoonheid nog iets waard was.

Hij remt de kano af. Langzaam, om zijn evenwicht niet te verliezen, hangt hij de riem van de rugzak om een roestig ijzeren oog en bindt die vast met een paar slagen ijzerdraad. Twaalf kilo moet het wel kunnen houden. Twaalfhonderd vast ook wel.

Bendekinderen van nauwelijks twaalf jaar oud weten hoe je een bom moet bouwen, maar waarschijnlijk hebben ze gebrekkige kennis van de werking in verhouding tot de hoeveelheid. Het risicogebied bij een gram springstof is twintig meter. Zijn eigen buitensporige lading heeft met de open ruimte te maken. De explosieve werking is effectiever in een kamer, een auto of een andere gesloten ruimte, en hij wil er zeker van zijn dat de brug daadwerkelijk de lucht in gaat.

Hij zou willen dat hij er van een afstand getuige van kon zijn, maar die verleiding heeft hij uit zijn hoofd gezet. Technisch gezien maakt het niet uit of hij het loodje legt. Hij heeft zijn leven al bijna ten volle geleefd. Maar hij heeft nog dingen in zijn agenda staan voordat het hemelse licht zijn ziel ontvangt.

Hij houdt zijn horloge in het licht van zijn hoofdlamp. Twintig over drie. Hij peddelt een paar slagen om snelheid te krijgen, waarna hij zich weer over het voorjaarswater van twee graden laat glijden, totdat de brug achter hem uit het zicht is verdwenen.

De kano verstopt hij weer onder een boom. Een paar sparrentakken eroverheen was mooi geweest, maar daar heeft hij geen puf voor. Het laatste stukje naar de auto blijft hij een paar keer stilstaan. Zijn ademhaling piept niet. Ze houdt op.

Koele lakens op een bezweet lichaam. De ochtendkrant en nog een kop koffie. Hij schudt de kussens achter zijn rug op en haalt zijn prepaidtelefoon tevoorschijn.

Kwart over vier is een mooie tijd voor de inwoners van Gasskas om wakker te worden bij het geluid van de volgende wereldoorlog. Zijn eigen oorlog. Hij legt de telefoon neer. Draait zich om naar de muur en luistert naar de diepe bas van de explosie in de verte. Jammer van een goede thermosfles, is het laatste wat hij denkt voordat hij in slaap valt.

Of heeft hij niet geslapen? De pijn is terug.

Even had hij het idee dat hij vrij was. De concentratie werd op iets anders gericht, de opgewektheid haalde de kracht uit de steken in zijn rug en de hoest dook ineem als een verzadigde kater.

Nu schrijnt de nieuwe wond in zijn binnenste. Een kwartier later lukt het hem om naar de wc te gaan. Hij pist, pakt het scheren meteen mee – een sloddervos is hij nooit geweest – zet een nieuwe pot koffie op en wacht op het plaatselijke nieuws van zeven uur.

Om kwart over vier vannacht vond er een explosie plaats die in grote delen van Gasskas te zien en te horen was. Volgens de politie ging het om een bijzonder krachtige ontploffing, die onder andere schade toebrengt aan de brug over de Njakkaurebeek, die vroeger werd gebruikt als transportroute voor ertswagens uit de Gasskasmijn.

‘Momenteel proberen we ons te oriënteren in het gebied, onder meer om ons ervan te verzekeren dat er geen mensen gewond zijn geraakt. De aanslag wordt geclassificeerd als vernieling met gevaar voor burgers, totdat door onderzoek is vastgesteld waardoor de explosie is veroorzaakt,’ zegt Hans Faste van de afdeling Ernstige Delicten van de politie.

Het begint in elk geval goed, constateert hij en hij scrollt door de interneteditie van de *Gasskassen*. Ondanks de omstandigheden wordt het een fijne dag.

2

Wiens idee is het?

Svala heeft het bedacht en daar zijn verschillende aanleidingen voor.

De eerste aanleiding: Ester Södergran, die nieuw is bij de *Gasskassen* en op zoek is naar iets bijzonders. De tweede: Svala's snuffelstage bij de krant, waar ze Ester een paar weken komt helpen. De derde: Lisbeth Salander, die een drone heeft gestuurd als kerstcadeau.

‘Ken jij goede verlaten huizen?’ vraagt Ester. ‘We zouden een zaterdagreportage kunnen maken over plekken waar het spookt.’

‘Verlaten huizen genoeg, maar of het er spookt weet ik niet,’ zegt Svala.

Ze maken een lijst. Kiezen de spectaculairste. In een gemeente als Gasskas staan veel onbewoonde gebouwen. Voor het merendeel eenvoudige houten bouwsels en oude blokhutten die om verschillende redenen leegstaan. Een eigenaar zonder erfgenaam, een twist over de erfenis, of een ligging aan een drukke weg die vroeger praktisch was, maar nu zelfs Nederlanders afschrikt.

Het laatste gebouw op de lijst is het sanatorium.

Net als andere sanatoria ligt het afgelegen, hoog op een mooie plek aan een meer.

‘In tegenstelling tot het ziekenhuis in het nabijgelegen Sandträsk, dat een halve eeuw actief was en waar bijna dertigduizend patiënten werden verpleegd, heeft het sanatorium van Gasskas een verborgen plekje in de medische geschiedenis van Zweden.’

Svala googelt en leest voor.

‘Het sanatorium, met plaats voor dertig patiënten, werd in 1945 gebouwd, vooral om Sandträsk te ontlasten door vluchtelingen met tbc op te nemen. De laatste patiënten zijn in 1963 vertrokken.

Sindsdien is het gebouw onder meer gebruikt als ontwenningskliniek en als opvanglocatie voor vluchtelingen uit het voormalige Joegoslavië. Sinds 2005 staat het gebouw leeg. Vanwege de geïsoleerde ligging en het achterstallige onderhoud aan de gebouwen is er over slopen gediscussieerd.’

‘Dat moet dan voor december 2021 geweest zijn, kennelijk is het toen verkocht. We gaan er meteen naartoe. Als er mensen zijn, is dat alleen maar goed. Misschien weten zij of het er spookt,’ zegt Ester. In plaats van op te staan gaat ze door met typen.

Svala kijkt naar Esters ernstige profiel, ze lijkt heel ver weg met haar gedachten.

Tijdens haar stageweken is er een vriendschap tussen hen ontstaan. Ze is als een zus, denkt Svala. Een grote zus met wie je kunt praten en lachen. Iemand die luistert en antwoordt zonder het sarcasme of het opgeheven vingertje van volwassenen. Iemand die ’s avonds een appje stuurt om te vragen wat ze aan het doen is. Iemand die over zichzelf vertelt, haar dingen leert.

Svala zuigt alles op wat ze krijgt. Ze maakt koppen en schaaft aan intro’s. Vangt de woorden in het strikte format van de artikelen.

‘Jemig, Svala, ik kan schrijven, maar jij... jij bent een woordkunstenaar,’ roept Ester soms uit.

Van andere complimenten glundert ze nog meer, zoals: ‘Shit, Svala, moet je die foto eens zien die ik van je gemaakt heb, snap dan hoe knap je bent.’ Dan ontwaakt er iets in de pop die op het punt staat een vlinder te worden.

Ze kijkt nu anders naar zichzelf en ziet dat er ook iets is veranderd aan hoe anderen naar haar kijken. Ze is niet meer onzichtbaar.

Ze volgen de route van de gps door dorpen, langs meren en over bergen tot het einde.

Daar staan zelfs borden. Twee. Een oud bord met de plaatsnaam en een modernere variant die bezoekers laat weten dat het terrein privé-eigendom is en dat het door camera’s wordt beveiligd. De weg is bovendien voorzien van een slagboom.

‘Wat doen we?’ vraagt Svala.

‘Parkeren en verder lopen.’

De ooit chique cirkel met kort gesnoeide lijsterbesheggen en een fontein voor het huis ziet er even verlaten uit als het huis zelf. Geen voertuigen of mensen die een teken van leven geven. Een oude berk is door de winter geknakt. De vlaggenmast ook. Op beschaduwde plekken liggen nog hopen sneeuw.

‘Geen kip,’ zegt Svala.

‘Maar des te meer muggen,’ constateert Ester en ze wappert met haar handen.

Svala laat een mug op haar arm zitten totdat die klaar is met zuigen.

‘De muggen die nu wakker worden zijn vrouwtjes die hebben overwinterd,’ zegt ze. ‘Ze zijn waarschijnlijk nogal hongerig.’

‘Fijn voor ze dat er dierenvrienden zijn om van te eten,’ zegt Ester en ze slaat er nog een paar dood.

Ze trekken aan gesloten deuren, maken een rondje om de bijgebouwen, maar zelfs daar komen ze niet in. Af en toe menen ze geluiden te horen, maar als ze blijven staan om te luisteren is het stil, op de eigen achtergrondtoon van de natuur na.

Ze lopen door naar de achterkant. Het vensterglas is op de begane grond vervangen door spaanplaat. Op sommige plekken is het pleisterwerk van de muur gevallen.

‘Moeilijk om naar spoken te zoeken als je niet bij ze kunt komen. We moeten het maar opgeven of iemand zien te vinden die de deur open kan doen,’ zegt Ester en ze blijft abrupt staan. ‘Hoorde je dat? Dat is toch een auto? Misschien kunnen ze ons beter niet zien, omdat het privéterrein is.’

Dus ze rennen naar het bos en stoppen pas als de eigen weg een openbare weg is geworden.

Tussen de bomen door vangen ze een glimp op van de redactie-auto. En naast de auto een man die staat te bellen.

Er is eigenlijk niets raars aan de situatie, niet echt. Ester springt over de sloot en loopt naar de man toe.

‘Hallo,’ roept ze van een afstand. ‘Moet ik de auto wegzetten?’

Svala hoort het antwoord niet. Ze wacht achter een boom totdat hij weg is.

3

‘Ik snap nog steeds niet waarom hij zo onvriendelijk was,’ zegt Ester een paar dagen later, als ze foto’s van de verschillende spookhuizen aan het uitzoeken zijn. ‘Nu hebben we niet eens foto’s kunnen maken van dat huis. Misschien moeten we er nog eens naartoe.’

Svala heeft een iets andere kijk op de situatie. ‘Onvriendelijk’ is niet het juiste woord.

Tot nu toe heeft ze niets gezegd. Niet dat Svala de man heeft geïdentificeerd als een specifieke persoon, maar dat maakt niet uit. Het is hetzelfde type. Een heel klein tandje beter dan wijlen stief-Peder, die loser van een stiefvader van haar, die er een eer in stelde om zich als een heuse gangster te gedragen.

Als een vergelijking met uitgestorven rassen door de vingers kan worden gezien, is stief-Peder een troglodiet en deze man een neanderthaler. De soort die hem van werk voorziet. Voorzag, corrigeert ze zichzelf. Die klootzak is tenminste afgeschreven, maar er zijn er natuurlijk meer. Op Svala’s lijst staan nog namen zonder maatregel, maar ook maatregelen zonder naam. Personen die direct of indirect haar moeders dood hebben veroorzaakt. Met de liniaal trekt ze rechte strepen, ze zet kruisjes in de kolommen. Van vijf mogelijke kolommen zijn er twee belangrijk: Leeft en Overleden.

Over de neanderthalers heersen anderen. Mensapen, clubjasses, zegelringen. Het hoogst in rang zijn de pakken, die zijn geïntegreerd in de samenleving en vanwege hun kapitaal op de industriële toekomsttrein hebben mogen springen. Die tegenwoordig deelnemen aan debatten of zich in kranten uitspreken over het belang van een meritocratie. Dat wil zeggen dat minderheden, autochtone volkeren, milieuactivisten en andere betweters geen

belemmering mogen vormen voor degenen die weten welke kant het op moet met Zweden.

Nu krijgt Svala haar idee en ze vertelt over de drone die Lisbeth Salander haar met een kerstgroet heeft gestuurd.

Van tante voor nicht. Voor observatie vanuit de lucht.

Svala zegt dat luchtfoto's er cool uitzien, vooral in de schemering, en Ester hapt toe.

'Ik kan stukken uit andere artikelen over het sanatorium gebruiken. Of ik bel Elina.'

'Elina Bång?'

'Precies, de zieneres uit Eenzaamerveen, zoals ze zich tegenwoordig noemt. Een goede artiestennaam.'

Ditmaal rijden ze een houthakkersweg een paar kilometer ten westen van het huis in. Het plan is om te voet om het gebouw heen te bewegen en dan door te lopen naar een nabijgelegen berg.

'Ik hoop echt dat het de moeite waard is. Je hebt de drone toch wel uitgeprobeerd?' vraagt Ester, die hijgend de heuvel beklimt.

Svala heeft hem getest, maar alleen thuis op het erf. Er zijn onbeantwoorde vragen, maar het artikel moet de volgende dag worden gedrukt. De berg biedt vrij zicht op het huis, een voorwaarde om de drone opdrachten te kunnen laten uitvoeren. Als hij het contact verliest, zal hij crashen.

Verder is de situatie gunstig. De laatste stralen van de zon liggen als een gouden koepel op het dak van het sanatorium, terwijl het zwart van de grond zich als spookachtige schaduwen zal aftekenen. Svala zou iets kunnen vertellen over de aanwezigheid van de doden, de energie die het universum nooit verlaat, maar doet het niet. Zo goed kennen ze elkaar niet.

De drone stijgt op. Het zoemende insect vliegt naar zijn doel.

Svala laat hem een snel rondje om het gebouw draaien en weer terug naar de berg vliegen.

De aanwezigheid van de doden is één ding. De levenden zijn erger.

Als Ester voorstelt om de afdaling naar het gebouw te wagen, zegt ze nee. Verlaten gebouwen hebben geen beveiligingscame-

ra's of tralies achter dichtgespijkerde ramen. Hier zijn mensen.

'Ik moet naar huis, ik heb beloofd de honden eten te geven. Mijn ooms zijn vanavond weg.'

Ze rijden terug naar Gasskas en door naar Björkavan. Svala loopt langs de kennel en neemt Kallak mee naar haar kamer. De grootste, de aanhaligste. Hij gaat bij haar voeten liggen. Ze zet de foto's van de geheugenkaart over naar haar laptop. Ze kiest er een paar uit voor publicatie, die ze in Photoshop importeert.

Wat je vanaf de grond niet ziet is dat het gebouw dakramen heeft. De scherpte is niet zo goed. Pas als ze de resolutie verhoogt, kan ze de contouren van mensen onderscheiden.

Ze klapt haar laptop dicht en zit een poosje naar buiten te staren, naar het erf van Björkavan. Svala's leven is in veel opzichten beter geworden. Sinds de herfst woont ze bij haar ooms, in het huis waarin haar moeder Märta als kind heeft gewoond. Ze heeft háár kamer gekregen, háár bed. Ze gaat 's nachts naar buiten om naar de sterren te kijken, naar het noorderlicht, de maan en de vluchtige schaduwen die zich over het erf bewegen. Er is niets om bang voor te zijn, maar veel om te missen.

Eerst was het een troost. Zij riep, mama Märta antwoordde. Nu is het andersom. Vaak kiest Svala ervoor om niet te antwoorden. Mama Märta is een verdriet dat met kleine hapjes genuttigd moet worden. Je verslikt je er zo gauw in.

Het is al laat, maar Ester is wakker en neemt meteen op, alsof ze op het telefoontje zat te wachten.

'Helaas is de beeldkwaliteit te slecht,' zegt Svala. 'Je moet maar stockfoto's gebruiken.'

Svala hoort haar typen. Ze vraagt zich af wat ze aan het doen is.

'Het is krankzinnig,' zegt Ester, 'maar de eigenaar van het sanatorium is Mimer Mining.'

Svala vraagt wie dat zijn.

De toetsen rammelen een poosje voordat Ester antwoord geeft.

'Het moederbedrijf van Sveagrav AB, dat toestemming heeft gekregen om proefboringen uit te voeren bij de nieuwe mijn. Als we het gebouw opblazen, zet dat misschien een streep door

hun plannen. Grapje, maar toch interessant, vind je niet?’

‘Hoe kom je aan die informatie?’ vraagt Svala.

‘Van Ante, een kennis. Hij volgt een of andere nerdstudie in Luleå en kan verrekte goed hacken. Trouwens,’ zegt ze, ‘je komt morgen toch wel naar de bijeenkomst? En vergeet het spandoek niet, dat hebben we zaterdag nodig. Als je zin hebt kunnen we na afloop pizza gaan eten. Ik heb een nieuw idee dat ik zou willen bespreken. Niet het simpelste van de wereld, maar... nou, dat komt morgen. Slaap lekker, kleine bosanemoon.’

Kleine bosanemoon. Er gaat iets zachts en warmes door Svala heen.

‘Jij ook,’ zegt ze.